

Ezbersizlik, Koşullanmama

Ezbersizliği anlatabilmenin bir yolu tersinden yani Ezber'in ne olduğu tanımlanarak yapılabilir.

Ezber Ne Demektir?

İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde "kalpten" anlamına gelen, Farsçadaki anlamı da "kalpten, göğüsten" olan bu sözün, toplumumuzun büyük çoğunluğu tarafından farklı anlam yüklenerek kullanılması, pek önemli sayılmayabilir.

Gerçek anlamından farklı anlam yüklenmiş çok sözcük vardır ve bu kültürdeki değişimin bir sonucudur da. Acı olan, bu dönüşüm sırasında, eğitimde kullanılmaması gereken bir kavramın, bir öğrenim yöntemi olan bir başka kavramın arkasına gizlenmesi, hatta görünmeyecek biçimde içine gömülmesidir.

Ezber bugün dilimizde "akılda tutma, belleme" anlamında kullanılmaktadır. Bu anlamıyla gerek gündelik yaşamda gerekse eğitimde belirli bir yeri vardır. Çarpım tablosu, yabancı dildeki sözcükler ve daha birçok şey akılda tutulmak, bellenebilir.

Bu belleme işi tadında bırakıldığı, okullarımızda yapıldığı gibi "soruların yanıtlarının bellenebilmesi" haline dönüştürülmediği sürece bunda bir sorun yoktur.

Belleme ve bellenenlerle bağ kurma (Arapça akıl bağ kurma demektir) yoluyla öğrenme arasındaki sınır nerededir? Öğrenci ne kadar bilgiyi bellemeli, ne kadarını ise bellediklerinden türetebilmelidir?

Bu sorunun yanıtı "bilgi konisi" adı verilebilecek bir kavramla ilgilidir ve işi öğretmek olan herkesçe çok iyi bilinmelidir.

Ezber ise bundan tamamen farklıdır. Bilginin doğru ve de değişmez doğru olduğuna inanmak, böylece insanoğlu ve tüm canlıların doğuştan sahip olduğu en ilginç özelliğın merakın sönmesidir.

Merakı sönmüş kişi hayatını ister bilimle ister ticaretle isterse dinle uğraşarak kazansın, bu insan gerçekte yaşamayan, ruhu ölmüş yalnızca bedeni canlı kalmış bir varlıktır.

Direksiyonu kilitlenmiş bir araç nasıl ki yolun bazı yerlerinde doğru gidiyormuş gibi olursa da sık sık etrafı çatırsa, ezberle merakı sönmüş bir kişi de sürekli olarak kendi gibi düşünmeyenlerle çatırır. Bunu din ya da çağdaşlık adına yapabilir.

Beyaz Nokta Gelişim Vakfı ezberi şöyle tanımlamaktadır

Ezberleme (yürekenlik), bir bilginin "değişmez tek doğru" olarak benimsenmesi, öyle olduğuna ilişkin kalben duyulan güvenin akıl yoluyla tahkik edilmeyişidir. Merak kökenli kuşku ile birleşik olmayan her bilgi "yüreken bilgi" olup, "yürekenlik", bir öğrenme yöntemi olan "akılda tutma (belleme)" değildir.

Daha sonra bu tanımın kısaltılarak daha kolay anlaşılabilir hale getirilmesi amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaya gelen yanıtlar ise şunlar:

- Çeşitli kaynaklardan kişiye ulaşan bilgilerin akıl yoluyla irdelenmeden mutlak doğrular olarak kabul edilip benimsenmesidir.
- Yüksek düzeyli zihin (akıl) fonksiyonlarını kullanmaksızın bilgi edinme (öğrenme) işlemidir.
- Akli fonksiyonları düşük düzeyde kullanarak bilgi edinme işlemidir.
- Dışarıdan gelen bilgilerin sorgulanmaksızın zihine taşınmasıdır.
- Zihine gelen her türlü bilginin sorgulanmaksızın sahiplenilmesidir.
- Kişinin, çeşitli yollarla edindiği bilgileri, alışkanlığın yol açtığı koşullanmayla, akıl yoluyla araştırmadan mutlak doğrular olarak benimsemesidir.
- Çeşitli yollarla edinilen bilginin, daha önce edinilen öğrenme yaşantıları arasındaki ilişkilerini kurmaksızın, kazanılmış olan değişmez bir tutum olarak doğru ya da yanlış olabileceğini de merak etmeksizin ve sorgulamaksızın, kavramadan bilgi düzeyinde benimsenmesidir.
- Muhtelif yollarla kişiye ulaşan bilgilerin, koşullanma alışkanlığı nedeniyle sorgulanmaksızın mutlak doğrular olarak kabul edilmesidir.
- Aklımızı devre dışı bırakarak, gelen bilgilerin kalıp halinde benimsenmesidir.
- Hazır bilgilerin, alışkanlık-koşullanma nedeniyle düşünmeksizin benimsenmesidir
- Sorgulamaksızın bilgi benimseme alışkanlığıdır.
- Kişilere her türlü yoldan ulaşan bilgilerin, alışkanlığın yol açtığı koşullanmalar yüzünden birer mutlak doğru olarak benimsenmesine ve tartışmasız kabul edilmesine neden olan süreçtir.
- İnsana ulaşan bilgilerin, akıl süzgecinden geçmeden, sırf duygusal bir dürtüyle depolanmasıdır.
- Bilgilerin akıl süzgecinden geçmeden, eksiksiz olarak zihinde depolanmasıdır.
- Çeşitli yollarla kişiye ulaşan bilgilerin, mutlak doğru olarak benimsenip, kalben güvenilmesi, ancak akıl yoluyla incelenmemesidir.
- Herhangi bir yolla kişiye ulaşan bilgilerin, -kişinin bu yoldaki koşullanması sonucu- o konudaki mutlak doğrular olarak, bir "inanç" olarak, akıl yoluyla irdelenmeden benimsenmesidir.
- Herhangi bir yolla kişiye ulaşan bilgilerin, -kişinin bu yoldaki koşullanması sonucu- neden doğru olduğu akıl yoluyla irdelenmeden kalben duyulan bir güven sonucu, o konudaki mutlak doğrular olarak benimsenmesidir.
- Herhangi bir yolla kişiye ulaşan bilgilerin, neden doğru (ya da yanlış) olduğu, akıl yoluyla irdelenmeden, o konudaki mutlak doğrular (inanç) olarak benimsenmesidir.
- Kişiye okul, kendi kendine öğrenme, propaganda ya da herhangi bir yolla ulaşan bilgilerin, -kişinin öğrenme alışkanlığının yol açtığı şartlanma nedeniyle- mantık yoluyla irdelenmeden kalben duyulan güvenle o konudaki mutlak doğru olarak kabul edilmesidir.
- Algının, bilgi düzeyinde belleğe kaydedilmesidir.

Bu tanımlardan görüleceği gibi bu alanda ilk yapılması gereken, ezberin gerçek anlamının bir an önce sözlüklerimize girmesinin sağlanmasıdır.

Ama bu yapılan kadar acil bir önlem olarak, ezberin belleme olmadığının ve öğrenme yöntemleri arasında ezberin ancak "ezber tabanı" denilebilecek kadar yer alacak bir kavram olduğunun bilinmesi gerekmektedir.

Ezbersizlik (Sorgulayarak Öğrenme)

Hiçbir durumda ve hiçbir şekilde, anlamadan bellenmemesi. Bellekte tutulması gereken her bilginin mutlaka "niçinler" ve "başka bilgilerle bağlantılarının bilinerek bellenmesidir". Gündelik yaşam sırasında hemen daima bir takım doğrular aracılığıyla iletişim kurarız. Bebeklikten itibaren, hemen her konudaki doğru çocuğa öğretilmesi,

doğruların bilinip bilinmediğinin sınanması, doğruların ödüllendirilip doğru olmayanların bir şekilde cezalandırılmasından oluşan bir süreçtir.

Kabul edilmelidir ki doğrular bir yere kadar yaşamın kolaylaştırıcılarıdır. Onlarsız yaşam çok güç olurdu. Her an karşılaşılan irili ufaklı yüzlerce sorunu onlarsız aşmak yaşamı çekilmez kılardı.

Yaşamı kolaylaştıran bu doğruların, -hemen tüm kolaylaştırıcılar gibi -diğer yandan da alışkanlık yaratma tehlikesi vardır. Karşılaştığı sorunları o konuda-birileri tarafından-ortaya konulmuş bulunan doğrular yoluyla aşmaya alışmış bir kişi, bir süre sonra dünyaya o doğrulardan oluşan bir gözle bakmaya başlar. Bunlara kişinin değer yargıları diyoruz.

Kişi, başkalarının değer yargılarının farklı olabileceğini, kendi doğruları kadar o doğruların da geçerli olabileceğini kısa sürede unuttur ve yalnızca kendi doğrularının geçerli olduğu bir yaşam sürmeye başlar. Daha da kötüsü, yeni öğrendiği her ne varsa onları da birer doğru ya da yanlış olarak benimser. Böylece, doğrular ve yanlışlardan ibaretmiş gibi görünen yaşam biçimleri ortaya çıkmış olur.

Öğrenim hayatımız boyunca hemen her gün-çeşitli biçimlerde-karşılaştığımız sınavlar, büyük çoğunlukla doğruların bulunması temeli üzerine oturmuştur. Bu tür sınavlar, sadece verilen emirleri yerine getirmesi beklenen, bunları değişik biçimlerde yorumlayarak yenilikler üretmesi beklenmeyen insanlar yetiştirmek için kullanılabilir. Buluşlar, yenilikler ise, değer ölçülerinin değişkenliğinin farkında olanlarca yapılabilir. Dünyamızı şekillendirenler, insanlığa hizmet etmiş olanlar ise bu ikincilerdir.

Doğruları sorgulamamak, onlardan kuşkuya düşmemek, onlara akıl gözüyle bakmadan "yürekenlik" (by-heart) yoluyla kabullenmek o doğruların tam anlaşılmasına, onların zenginliklerinin farkına varılmamasına da yol açar. Bu özellikle dini eğitim açısından çok önemli bir noktadır. İşte bu eğitime "ezber" diyoruz.

İçinde yaşadığımız çevrenin (en dar anlamdan evrene kadar) ne kadar değişik doğruları içinde taşıdığını görebilmek bu iki uçlu (doğrular ve kavuşabilmek, bir anda mümkün olmayabilir. Bunun için, -bütün öğretilerde olduğu gibi- bir egzersiz süreci yaşanmalıdır.